

Erfgoedstrategie Hocras locatie De Walden - life in the woods

VOF FransVast
Gemeente Gooische Meren

18 september 2023

Project	Erfgoedstrategie locatie Hocras, Bussum
Opdrachtgever	VOF FransVast Gemeente Gooische Meren
Document	Plan van Aanpak Erfgoedvisualisatie
Status	Ongecontroleerd (aan dit document kunnen geen rechten worden ontleend)
Datum	18-09-2023
Projectcode	127683
Projectleider	Thessa Fonds
Projectdirecteur	Maurits Schilt

Adres	Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. Leeuwenbrug 8 Postbus 233 7400 AE Deventer +31 (0)570 69 79 11 www.witteveenbos.com KvK 38020751
-------	--

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Witteveen+Bos is gecertificeerd op basis van ISO 9001.

© Witteveen+Bos

Niets uit dit document mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt in enige vorm zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Witteveen+Bos noch mag het zonder dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd, behoudens schriftelijk anders overeengekomen. Witteveen+Bos aanvaardt geen aansprakelijkheid voor enigerlei schade die voortvloeit uit of verband houdt met het wijzigen van de inhoud van het door Witteveen+Bos geleverde document.

INHOUDSOPGAVE

1	AANLEIDING	1
1.1	Een nieuwe buurt in Bussum	1
1.2	Plangebied	1
1.3	Participatie	1
1.4	Paardenstallen	2
1.5	Verhalen zichtbaar maken	2
2	RANDVOORWAARDEN	3
2.1	Visie op de opgave	3
2.2	Doel	3
2.3	Uitgangpunten	3
3	PLAN VAN AANPAK	5
3.1	Stap 1: Identiteit van de plek	5
3.2	Stap 2: Ambitie	6
3.3	Stap 3: Concretisering	7

[Laatste pagina](#)

**Error! Bookmark
not defined.**

[Bijlage\(n\)](#)

[Aantal pagina's](#)

1

AANLEIDING

1.1 Een nieuwe buurt in Bussum

Aan de Franse Kampweg in Bussum ligt een bijzondere locatie die tot voor kort de thuisbasis vormde voor het familiebedrijf Hocras. Het bedrijf is onlangs verplaatst naar een bedrijventerrein in Almere en dat betekent dat deze locatie vrij komt voor een nieuwe ontwikkeling. Zo ontstaat de kans om een kwalitatieve invulling te maken die recht doet aan de bijzondere landschappelijke context. En kan een nieuwe, aantrekkelijke buurt aan Bussum worden toegevoegd.

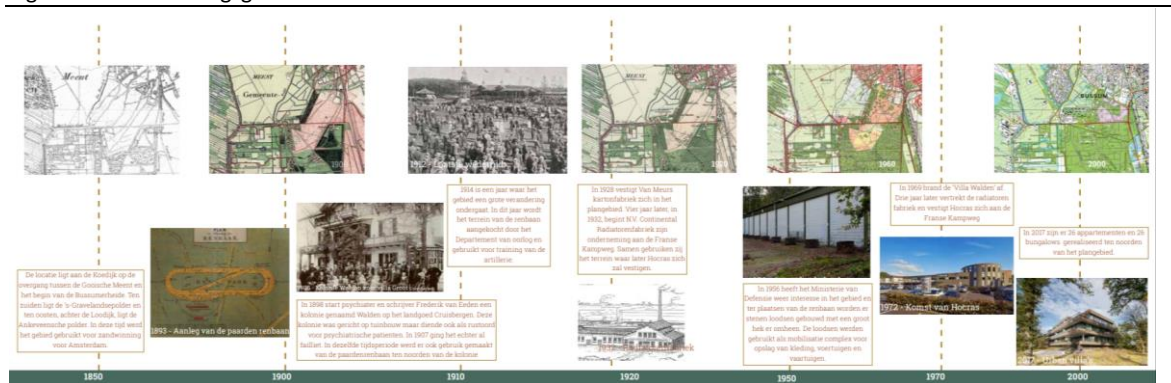
SVP en Adviesbureau Haver Droeze hebben in opdracht van gemeente Gooise Meren en VOF FransVast het stedenbouwkundig plan, inrichtingsplan en beeldkwaliteitplan opgesteld. Uitgangspunt daarbij is geweest een gemengd programma te realiseren in een samenhangend plan. Naast woningbouw is het de wens om ook ruimte te creëren voor de komst van een middelbare school van 1.200 leerlingen en bedrijfsunits een plek te geven. Zo ontstaat een unieke mix van functies die voor alle inwoners van Bussum wat oplevert.

1.2 Plangebied

De locatie ligt aan de rand van Bussum aan de Franse Kampweg, ingeklemd tussen twee natuurgebieden. Aan de noordzijde ligt landgoed Cruysbergen dat beheerd wordt door Goois Natuurreservaat. Aan de zuidzijde ligt Bantam, de thuisbasis van Natuurmonumenten. De aanwezigheid van deze beide natuurgebieden geeft de locatie een bijzondere potentie. Aan de westzijde grenst de locatie aan een kleine watergang, 't Luye Gat. Aan de overzijde van het water bevindt zich kleinschalige bebouwing.

De plek kent een rijke historie en is meerdere keren van functie veranderd. Onderstaande figuur geeft een samenvatting van de ontwikkelingsgeschiedenis van de plek. De locatie heeft zich ontwikkeld van ontginning/natuurgebied naar renbaan, landgoed, militair terrein en bedrijventerrein. Met de voorliggende plannen wordt daar een nieuwe laag aan toegevoegd.

Figuur 1 Ontwikkelingsgeschiedenis van de locatie

1.3 Participatie

Het stedenbouwkundig plan is in samenspraak met stakeholders en bewoners uit de omgeving opgesteld. Tijdens het ontwerpproces zijn vier bijeenkomsten georganiseerd. Tijdens de eerste bijeenkomst stond de analyse van de omgeving en het ophalen van wensen en uitgangspunten centraal. Tijdens de tweede bijeenkomst zijn verschillende denkrichtingen gepresenteerd en is gekeken welke denkrichting het meeste potentie had. Op drie thema's is input verzameld; verkeer, de inpassing van de school en stedenbouw en landschap. Tijdens een derde bijeenkomst is een uitgewerkt plan gepresenteerd en is gekeken op welke punten dit nog verbeterd zou kunnen worden. Tijdens de vierde avond is het conceptplan toegelicht. De bijeenkomsten hebben belangrijke input opgeleverd voor het stedenbouwkundig plan en zijn mede bepalend geweest voor de definitieve uitwerking. Naast deze brede bewonersavonden is er intensief contact geweest met de beide natuurorganisaties die grenzen aan het terrein, Goois Natuurreservaat en Natuurmonumenten en zijn meerdere overleggen gevoerd met de directe burens. Ook is er intensief contact geweest met beide scholen die op deze plek in één nieuw gebouw gehuisvest zullen worden, te weten het Willem de Zwijger College uit Bussum en de St. Vitusmavo uit Naarden. Het plan is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met het schoolbestuur.

1.4 Paardenstallen

De verschillende functies die het gebied heeft gehad, hebben hun sporen achter gelaten en zijn op sommige plekken nog zichtbaar. De paardenstallen die tot het renbaancomplex behoorden, staan aan de noordzijde van het plangebied. In opdracht van de gemeente Gooische Meren is door Monumenten Advies Bureau (MAB) in december 2020 een Bouw- en Cultuurhistorisch onderzoek en Waardestelling opgesteld. Hierin werd geconcludeerd dat de paardenstallen cultuurhistorische waarde hebben, als onderdeel van Renbaan Crysbergen, maar er werd niet geadviseerd om ze als monument aan te wijzen. Later kwam het MAB terug op haar eerdere bevindingen en werd in 2021 alsnog geadviseerd over te gaan tot de aanwijzing van de paardenstallen als gemeentelijk monument. In december 2021 is door het Oversticht eenzelfde waardestellend advies geschreven, waarin werd geadviseerd tot gemeentelijke monumentenstatus.

In 2020 zijn drie aanvragen monumentenstatus ontvangen voor de paardenstallen op het terrein. Deze zijn door het college van B&W afgewezen. Tegen dit besluit is vervolgens bezwaar gemaakt. In lijn met het advies van de Commissie voor de bezwaarschriften heeft in november 2022 een heroverweging van het besluit plaatsgevonden. Daarop werd besloten, door een goed onderbouwde integrale afweging van alle ruimtelijke belangen, het primaire besluit in stand te houden. De voormalige paardenstallen op het Hocras terrein worden niet worden aangemerkt als gemeentelijk monument. Het besluit maakt het mogelijk om het ingezette planproces voor de transformatie van de Hocras-locatie voort te zetten en in plaats van het behoud van de paardenstallen, een alternatieve erfgoedstrategie uit te werken. Die erfgoedstrategie wordt hier beschreven.

1.5 Verhalen zichtbaar maken

Dit strategisch advies beschrijft het proces om te komen tot een plan waarin de historische verhalen beleefbaar zijn. Het doel is om de cultuurhistorie van het gebied beter te verankeren in het stedenbouwkundig plan, zonder het behoud van de paardenstallen. Zodoende starten we een proces om de historie, betekenis en essenties van de plek inzichtelijk te maken en samen de belanghebbenden te bepalen hoe we de verhalen die de plek vertelt kunnen visualiseren.

2

RANDVOORWAARDEN

2.1 Visie op de opgave

Doel is om in een gezamenlijk proces met omwonenden, de lokale heemkundekring en andere belanghebbenden de gebiedsidentiteit naar boven te halen, zodat deze beleefbaar kan worden gemaakt in de openbare ruimte.

Onze visie op deze opgave onderscheidt zich op een tweetal punten.

1. We vertalen aanwezig erfgoed naar verhalen en zetten deze centraal. Om je als gebruiker of bewoner van het gebied te identificeren met de plek zijn immers verhalen nodig.
2. Ten tweede verbinden we het verhaal van de plek aan de gebruikers van de plek. Samen met lokale stakeholders bepalen we welke verhalen we zichtbaar moeten worden en op welke wijze.

Het verhaal van de plek vormt ons uitgangspunt, wat wil zeggen dat we gezamenlijk zullen bepalen welke elementen daaruit van belang zijn. We gebruiken daarbij geen cultuurhistorische waarderingssystematiek zoals die gebruikelijk is onder (erfgoed)experts. Gegeven de diversiteit aan belanghebbenden die zich op verschillende manieren identificeren met erfgoed, gaan we samen zoeken naar meervoudige sociale waarderingscriteria. We bepalen met de belanghebbenden wat de kernwaarden van het gebied zijn en denken vanuit daar na over de gewenste verhaallijn en hoe we die kunnen visualiseren.

Ook zonder de aanwezigheid van de paardenstallen, kunnen we het verhaal van de plek zichtbaar maken. Daarbij willen we eerst alle verhalen boven tafel brengen door een biografie van de plek op te stellen, want naast de paardenrenbaan herbergt deze plek nog veel meer historie.

2.2 Doel

De wens om tot een gezamenlijke strategie voor de beleefbaarheid van het erfgoed op de Hocraslocatie te komen, heeft meerdere gelaagde doelen. De verwachtingen over het gewenste resultaat zijn zowel inhoudelijk als procesmatig.

Inhoudelijk

- Overzicht en inzicht in de cultuurhistorische gelaagdheid van het plangebied;
- Gebiedsgerichte afweging maken over welke onderdelen van het historisch verhaal zichtbaar gemaakt worden;
- Basis voor visualisering in de openbare ruimte is middels schetsen en plaatsaanduiding zichtbaar;
- Aan het eind ligt er een visualisatieplan met daarin beschreven wat waar gevisualiseerd wordt in welke vorm.

Procesmatig

- Gesprekken met inwoners en betrokken partijen vormen een essentieel onderdeel.
- De te maken keuzes worden nadrukkelijk samen met de betrokken partijen gemaakt.

We nodigen alle lokale belanghebbenden uit om mee te denken: omwonenden, historische genootschappen, ondernemers, ambtenaren, maatschappelijk middenveld, etc. Dit doen we omdat we dan een mooi divers beeld krijgen. Juist dan komen we tot de kern. Met de sessies willen we co-creatief te werk gaan.

2.3 Uitgangspunten

In het volgende hoofdstuk omschrijven wij stapsgewijs de aanpak om bovenstaande doelstellingen te bereiken. Hierbij gelden een aantal kaders en uitgangspunten die we helder moeten hebben voor de start van het proces.

- Participatiekader: de ruimte voor inbreng, tijdsbesteding en kosten
- Communicatiekader: de wijze waarop we mensen betrekken
- Planningskaders: hoeveel tijd er is voor de uitvoering van dit proces
- Beleidskaders: zijn er zaken waar de visualisatie in termen van onderhoud en beheer aan moet voldoen

- Ruimtelijke kaders: welke plekken lenen zich voor visualisatie en in hoeverre kan het ontwerp van de buitenruimte worden aangepast. Zijn er restricties in de vorm van bv hoogte, materiaalgebruik, etc.
- Milieu- en duurzaamheidskaders: behoud biodiversiteit, waterberging
- Sociale kaders: bijdrage aan ontmoetingen, sociale cohesie en inclusie
- Economische kaders: bijdrage aan de lokale economie
- Innovatieve kaders: bijdrage aan innovatie en vernieuwing
- Financiële kaders: wat mag de visualisatie kosten

Uitgangspunt is dat de visualisatie vormvrij is. Deze moet duidelijk meerwaarde bieden aan de omgevingskwaliteit. Er wordt in het stedenbouwkundig plan aangegeven waar ruimte is voor visualisatie.

De stappen die we willen doorlopen om de doelen te behalen zoals in paragraaf 2.2 benoemd, staan hieronder beschreven. Deze stappen en bijbehorende planning op hoofdlijnen, zijn in figuur 2 aangegeven. Het hele proces neemt ongeveer een half jaar in beslag, omdat de resultaten van de bijeenkomsten zullen worden uitgewerkt en vervolgens teruggelegd aan de stakeholders. De inhoudelijke activiteiten, de visie op de participatie en de tussenresultaten komen in dit hoofdstuk in chronologische volgorde aan bod.

Figuur 2 Processtappen en globale planning

	Stap 1 Identiteit	Fase 2 Ambitie	Fase 3 Concretisering
Planning	2 mnd	2 mnd	2 mnd
Doel	Identiteit van het gebied bespreken	Kompas voor de visualisatie ontwikkelen (welk verhaal vertellen we in welke vorm)	Ruimtelijke uitwerking van de visualisatie-ideeën
Werksessie	Kernwaarden bepalen	Verhaallijn kiezen	Visualisatie uitwerken
Output	• biografie van de plek • vastgestelde kernwaarden	• gekozen verhaallijn • visualisatie-ideeën	• staalkaart voor visualisatie • visualisatie in stedenbouwkundig plan verwerkt middels plaatsaanduiding en schetsen of referenties

3

PLAN VAN AANPAK

3.1 Stap 1: Identiteit van de plek

Om de identiteit van de locatie naar boven te halen, inventariseren we de historie van de plek met behulp van een bureauonderzoek. We inventariseren de gebiedsgeschiedenis op basis van alle historische rapporten en overzichten die reeds zijn gemaakt. We doen dus niet opnieuw onderzoek, maar ordenen alle informatie die er al is. Het doel is om op basis van die inventarisatie te komen tot een leesbaar en aansprekend verhaal waarin de kwaliteiten van de plek zijn verwerkt. We zorgen ervoor dat de geschiedenis in zijn volle tijdsdiepte aan bod komt en niet alleen de meest recente historie. Het gaat hierbij om gebouwen, landschappen, structuren, belangrijke gebeurtenissen en personen, tradities, volksverhalen, etc. We stellen het verhaal achter de losse erfgoed- en geografische elementen centraal. Om je te kunnen identificeren met een plek zijn immers verhalen nodig. Op deze wijze laten we zien wat de essenties van het gebied zijn en welke betekenis het gebied door de loop der tijden heeft gehad. Dit resulteert in een biografie van de plek: een beeldend document, waarin de historie en identiteit van het plangebied gestructureerd en gebruiksvriendelijk worden weergegeven. De biografie zetten we in bij de eerste werksessie met betrokkenen.

Werksessie 1: Kernwaarden bepalen

Tijdens deze werksessie staat de identiteit van de locatie centraal. We starten de bijeenkomst met een inleiding en korte terugblik op het proces. We lichten het plan van aanpak toe en schetsen de stappen die we willen zetten om tot de gewenste doelen te komen. We inventariseren tevens de doelen en verwachtingen van de genodigden. Gezamenlijk kijken we naar de randvoorwaarden van het proces, waarbij we besluiten of we onder die condities samen aan de slag kunnen, of dat er nog iets anders moet gebeuren.

Vervolgens presenteren we de Biografie van de plek. Deze presentatie duurt ongeveer een uur, waarbij we tegelijk in gesprek gaan over zaken die wellicht ontbreken of nuancering behoeven. Alles wat wordt opgemerkt of aanleiding gaf tot een gesprek, noteren we op het zogenaamde brown-paper. In de praktijk worden brown paper sessies vaak gebruikt om processen in kaart te brengen waar zich problemen voordoen. Wij gebruiken het om in de tijdlijn van de locatie ontbrekende gebeurtenissen aan te geven en de onderwerpen waar we met elkaar langer bij bleven hangen. Zo ontstaat een 'mental timeline', naar analogie van de mental map. Op deze wijze krijgen we niet alleen de biografie compleet maar krijgen we ook inzicht in de onderdelen uit de biografie die iets bij ons oproepen.

Figuur 3 Voorbeeld kernwaardensessie met kaartspel en brown-paper

Doordat we samen de ontwikkelingsgeschiedenis van de locatie hebben besproken, kunnen we vanuit hetzelfde kennisniveau starten met het tweede deel van de werksessie. Samen met de genodigden gaan we op zoek naar de kernwaarden van het gebied. Dit doen we in groepjes met behulp van een kaartspel, speciaal ontworpen voor deze plek. We delen de aanwezigen op in groepjes, die onder leiding van een moderator drie kernwaarden selecteren. Kiezen is lastig, maar zorgt voor focus. Tijdens een centrale terugkoppeling reflecteren we op de kernwaarden en thema's die aan bod kwamen. Al pratende ontstaat er een gezamenlijke taal en consensus over wat de kernkwaliteiten van het gebied zijn.

We sluiten af met een reflectie op de werksessie en inventariseren of de verwachtingen nog overeenkomen en er genoeg wederzijds vertrouwen is om het proces door te zetten. We schetsen de volgende stappen en spreken af wanneer we de tweede bijeenkomst houden. De uitkomsten van de sessie gebruiken we om verhaallijnen op te stellen.

3.2 Stap 2: Ambitie

Op basis van de input uit stap 1 ontwikkelen we voorlopige verhaallijnen. Een verhaallijn is een concept waarmee de identiteit van het gebied wordt gebruikt om vorm te geven aan de toekomst. Hiervoor koppelen we biografie van de plek aan de agenda van de plek, waardoor het een verbinding vormt tussen het verleden, het heden en de toekomst en inspiratie geeft voor de visualisatie. Een verhaallijn is als het ware een rode draad die door het gebied loopt en de afzonderlijke verhalen verbindt in een gezamenlijk thema.

Geschiedenis is immers niet wat het lijkt. Het is niet alleen dat wat (wij denken dat) in het verleden gebeurd is. Het gaat juist over hoe de toekomst werkt en waarom het zo werkt. Wanneer je je erdoor laat inspireren, voeg je iets unieks aan de plek toe dat tegelijkertijd passend is. Geen historiserend ontwerp, maar een uniek concept dat zich op de juiste wijze verhoudt tot de plek. Dat alleen dáár past. Een antwoord en een logisch vervolg op het verhaal dat er al ligt.

De voorlopige verhaallijnen verbeelden de uitkomst van de eerste werksessie. Ze worden in tekst en een overzichtstabel weergegeven. Ook worden ze visueel gemaakt in moodboards. Een beeld zegt immers meer dan duizend woorden. Deze verhaallijnen leggen we in de tweede werksessie terug aan de genodigden om te zien of ze zich erin herkennen.

Figuur 4 Voorbeeld moodboards horend bij verhaallijnen

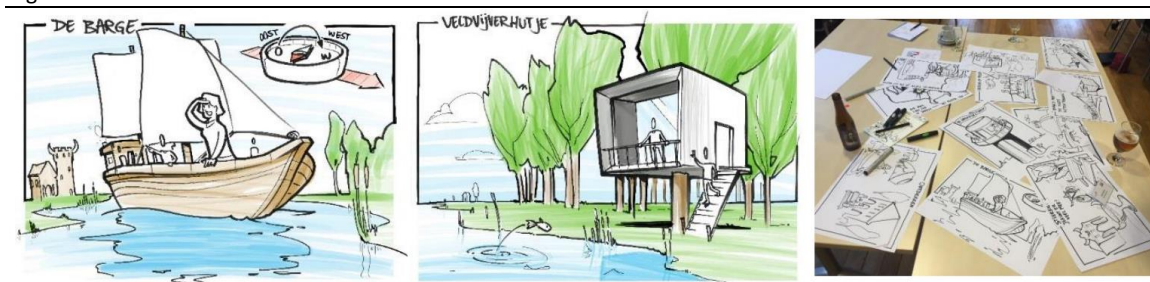
Werksessie 2: Verhaallijn kiezen

In deze werksessie gaan we opzoek naar de rode draad, het verhaal dat echt verteld moet worden. Die rode draad ligt verborgen onder al die lagen historie. Als je de rode draad gevonden hebt, is hij logisch maar hij ligt nooit voor het oprapen. Je gaat niet voor niets samen zoeken. Een groep ziet nou eenmaal meer dan één; iedereen kijkt vanuit zijn eigen vakgebied en ervaring en neemt andere inzichten mee. De ultieme uitkomst en absolute bonus van deze zoektocht is de creatie van een kompas. Met dat kompas in handen weten we wat past op deze plek en welke boodschap we willen uitdragen.

We richten de werksessie in op basis van de moodboards die zijn gemaakt. We gaan in groepen uiteen en bespreken de verschillende verhaallijnen aan de hand van de world-cafe methode. Er zijn 3 gespreksrondes, van elk 20 minuten, waarbij er telkens kleine groepjes van een 5-tal personen een verhaallijn bespreken. Na iedere ronde blijft de tafeldame of heer zitten. De rest wisselt van tafel en pakt daar het gesprek van de vorige groep op, na een introductie van de tafelhost. Zo doen we 3 rondes in totaal. Al doende bouwen we voort op elkaars inzichten. Op het einde worden de belangrijkste bevindingen en oplossingen gedeeld met de volledige groep.

Het gesprek gaat niet alleen over de verhaallijn en of deze kloppend is, maar ook over welke visualisaties hierbij zouden passen. Een sneltekenaar visualiseert de geopperde kansen en projecten in een pakkend beeld zodat de ideeën beter blijven hangen. De deelnemers wisselen een aantal maal van tafel en denken mee aan de concretisering van verschillende verhaallijnen. Al doende halen we ook meer algemene voorwaarden en uitgangspunten op voor de visualisatie, die zijn input voor de staalkaart, die we opstellen in stap 3.

Figuur 5 Voorbeelden sneltekenaar

In het laatste onderdeel van de sessie bespreken we welke verhaallijn (of combinatie daarvan) de voorkeur heeft. Dit gesprek voeren we aan de hand van de uitgangspunten van Deep Democracy, waarbij we het besluitvormingsproces laten verlopen met aandacht en waardering voor andere opvattingen. Aan het einde van deze werksessie hebben we ons kompas voor de visualisatie in handen. Nu is het een kwestie van concretisering en uitwerking. Dat doen we in de volgende stap.

3.3 Stap 3: Concretisering

In deze stap vertalen we de uitkomsten uit stap 2 in een staalkaart voor de visualisatie. In die staalkaart nemen we de uitgangspunten voor de visualisatie(s) op. Denk aan uitstraling, materiaaleigenschappen, vorm en kleur. De beeldkwaliteit uit het stedenbouwkundig plan vormt samen met de uitgangspunten zoals opgehaald in de tweede sessie, de basis voor de staalkaart. Verder bepalen we wat we waar visualiseren en hoe dat eruit ziet. We maken hiervoor geen apart plan, maar verwerken dit direct in het stedenbouwkundig plan.

Werk sessie 3: Visualisatie uitwerken

In deze werksessie kijken we eerst kort terug op de vorige sessie en leggen we de gemaakte staalkaart voor, om hier samen op te reflecteren. Klopt het nog? Zijn er andere zaken bij ons opgekomen die erbij moeten?

Vervolgens bespreken we aan de hand van referentiebeelden de gewenste visualisatievormen. Op basis van de ideeën uit de tweede sessie maken we een werkblad gemaakt, waarop alle ideeën terugkomen in verschillende vormen. Deze bespreken we en vullen we aan, waarbij we de deelnemers weer opsplitsen in kleinere groepen. Bij iedere groep is een stedenbouwer aanwezig die meedenkt en direct mee kan schetsen op de plankaart. Dit zijn mensen uit het team van SVP of Haver Droese, die de locatie en inrichtingsprincipes goed kennen.

Figuur 6 Voorbeeld staalkaart en manieren van visualisatie

Na 30 minuten hangen we de werkbladen en plankarten op en staan bij alle voorstellen stil. De groepen geven toelichting bij hun uitkomst. Vervolgens krijgen alle deelnemers 3 gekleurde stickers die zij kunnen plakken op de 3 visualisaties die hun voorkeur hebben. Zo krijgen we een idee van de voorkeur van de groep. De visualisaties waarop het meest gestemd is, zullen we in elk geval opnemen in het stedenbouwkundig plan.

Aan het eind van de bijeenkomst hebben we overeenstemming bereikt over de staalkaart, de uitgangspunten en visualisatievorm en de locatie(s). De stedenbouwers kunnen met dit huiswerk terug naar het bureau en de ideeën verwerken in het stedenbouwkundig plan. Eventueel kan een laatste werksessie worden georganiseerd, wanneer blijkt dat een idee toch minder goed uitvoerbaar is en er zulke grote aanpassingen nodig zijn, dat het basisidee niet zijn oorspronkelijke vorm kan behouden.